

mere naravnost fundamentalni štirje načrti za novo cerkev sv. Magdalene v Mariboru. Četudi naša javnost še ni dozorela, da bi razumela visoke kvalitete teh načrtov in daje še vedno prednost psevdokvalitetam, je nedvomno že z izvršitvijo načrtov samih brez ozira na izvedbo ali neizvedbo naložen kapital, ki upam, da bo še kdaj rodil svoje sadove. V razvoju tendenc, ki jih zastopa spomeniško varstvo in glede možnosti njih estetske in praktične realizacije pomenijo ti načrti v Sloveniji naravnost mejnik. Pravilnost in umetniško kvaliteto neoporečnost ideje pa najbolje potrjuje pravkar dovršena Plečnikova cerkev v Bogojini v Prekmurju, katere uresničitev bo pač pomedla s trdovratno ukoreninjenimi predsodki glede tega, da se staro ne da združiti v organsko enoto z novim.

Sledita dve študiji za zunanjščino cerkve Srea Jezusovega za Prago, glede katere je pozval kritik Pečírka v Prager Presse začetkom novembra, v številki, posvečeni češko-jugoslovanski vzajemnosti, češko javnost, naj napne vse sile, da se izvrši to delo, ki bo češkemu glavnemu mestu v trajen ponos.

J. Plečnik objavlja dalje dva prva projekta za cerkev v Bogojini, ki ju je oba žrtvoval novi ideji samo iz ljubezni do stare cerkve, katere ohranitev je omogočil s tretjim, sedaj izvršenim projektom. Sledi izredno učinkovita skica za cerkven interier, ki je deloma služil za podlago drugega bogojinskega načrta. Še večjo zanimivost pa dobi ta skica v zvezi s sledečima dvema oltarnima načrtoma, katerih drugi je bil mišljen za cerkev sv. Duha na Dunaju. V novejših dveh načrtih prevladuje enostavna, preprosta, skoraj skopa, a arhitektonski skrajno pretehtana monumentalnost proti dekorativnemu bogastvu projekta iz starejše dunajske dobe. Plečnikov »Vhod v božji grob« in J. Omahna načrt za medtem izvršeno kapelico sv. Antona v Horjulu zaključujeta ta oddelek.

Mnogo zanimivih idej vsebujejo tudi oddelki Mala dela, spomeniki, osariji, nagrobni spomeniki ter Drobiž (več ličnih osnutkov za platnice publikacij Mohorjeve družbe).

Ta druga publikacija Ljubljanske šole za arhitekturo nam je v primeri s prvo dokaz, kako globoko že posega njeno delovanje v vse panoge arhitekturnega področja naše domovine. Frst.

Josef Kreitmaier S. J.: **Von Kunst und Künstlern.** Gedanken zu alten und neuen künstlerischen Fragen. Z 48 reprodukcijami. Herder & Co, Freiburg i. Br., 1926.

Knjiga vsebuje pisateljeve članke, ki so izšli tekom zadnjih 12 let večinoma v Stimmen der Zeit. Zato je razumljivo, da ne tvorijo popolne organske celote in so le približno nanizani v logično vrsto, naravno je tudi, da se marsikaka misel ponavlja in da bi se gradivo, če bi bilo podrejeno enotni zasnovi, dalo porabiti učinkoviteje in smotreneje.

Razporedba je sledeča: Umetniški človek — Moderno slikarstvo od včeraj in danes (Impresionizem in ekspresionizem) — Duhovne podlage ekspresionizma — Primitivna umetnost — O bližajoči se umetnosti — Kriza krščanske umetnosti — Konfesijska umetnost — Ekspresionistična cerkvena umetnost — Misli z ozirom na »Werkbund« — Leo Samberger — Albin Egger-Lienz — Felix Baumhauer in

Otto Graßl — O umetniški svobodi. — Že iz naslovov člankov razvidimo glavne poteze vsebine te knjige, ki se peča v prvi vrsti z glavnimi oblikami umetnosti sedanjosti, ki jih tolmači in opredeljuje napram njim stališče katolika in posebej razglablja o njihovi porabnosti za cilje cerkvene umetnosti. V drugi vrsti razpravlja o splošni umetniški krizi ter posebej o krizi krščanske umetnosti, ki se prepogosto pomišlja okoristiti se tudi z nedvomno dobrimi stranmi moderne. Posebej se bavi ob aktualnih razstavah cerkvene umetnosti in idejah in uspehih Werkbunda z bistvom krščanske, posebej cerkvene umetnosti in zaključí svojo serijo z razpravo o umetniški svobodi, kjer tvori velik del vprašanja nagota in njena dopustnost v umetnosti. Postavi se na širokogrudno, po našem mnenju pravilno stališče, s katerega odklanja vse ono, ki na ta ali oni način kaže seksualen namen.

Kakor pisatelj sam v uvodu ugotovi, označuje njegovo stališče napram umetniškemu pojavu predvsem eklekticizem, ki ničesar iz principa ne odklanja, če se ni prepričal o njegovi neprikladnosti, in sprejema vse, kar je spoznal kot dobro ali umetniško jako.

Ker se knjiga obrača na poprečnega izobraženca, občuti strokovnjak v nji mnogokaj kot balast, ki deloma celo zamegljuje učinkovitost mnogih dobrih opazk in spoznanj, ki so aktualna za katoliški milje, kakor njegovo stališče napram umetnosti sploh, moderni posebej ter napram nalogam cerkvene in religiozne umetnosti, in bi zaslužila, da so že zdavnaj prožela vso katoliško javnost. Bridko se nas dojmi iz naših vsakdanjih umetniških razmer, ko n. pr. ugotavlja na str. 126, da neokusnost spremlja kristjana prav do groba, ali kako slepo gre umetnost v verski in cerkveni službi mimo nespornih napredkov v moderni umetni obrti itd., ko si stavi vprašanje, kako premagati akutno krizo, v kateri se nahaja krščanska umetnost, in pravilno ugotavlja, da je ne bodo rešili teoretiki, ampak edino ustvarjajoči umetniki, katerim moramo vsi drugi samo pomagati pri odstranitvi zaprek. Za naše razmere zelo aktualen je tudi mestoma članek Konfessionelle Kunst, kjer na strani 145 opredeljuje na podlagi spisa J. van Acken, Christozentrische Kirchenkunst ideal moderne katoliške cerkve kot »mašno cerkev« in idealno obliko, ustvarjeno na ti podlagi, opisuje takole: Neprevisoki zvonik naj se dviguje nad oltarjem, da se že zunanje poudari najvažnejši del cerkve. Porablja naj se moderne betonske in rabijske tehnike, ki omogočujajo največja svodna razpetja in prihranitev velikanskih količin gradiva pri opornikih; oltar naj se pomakne v glavni prostor namesto dosedaj navadnega mesta v posebnem ločenem prostoru, da se uresniči beseda kanona »et omnium circumstantium« ter se pri povzdigovanju ne vidita hostija in kelih samo nazaj; oltarni prostor naj bo na poseben način razsvetljen, Kristusov kip naj ima vladajoče stališče, izogiba naj se večladijnosti, prednost naj se daje centralnim zgradbam, obhajilna miza naj se namešča na treh straneh ob oltarju, cerkev naj se imenuje po velikih verskih skrivnostih. — Opredelelitev tega modernege cerkvenega ideala nas zanima posebno v zvezi s tem, kar je uresničenege v novi frančiškanski cerkvi v šiški, ki izpolnjuje večino teh zahtev. Frst.